

MỘT SỐ BIỆN PHÁP PHÁT HUY NĂNG LỰC TỰ HỌC CỦA SINH VIÊN NGÀNH SƯ PHẠM LỊCH SỬ, TRƯỜNG ĐẠI HỌC ĐỒNG THÁP

• TS. Phạm Xuân Vũ^(*)

Tóm tắt

Tự học là một trong những kỹ năng góp phần quyết định kết quả học tập của sinh viên các ngành sư phạm nói chung, sinh viên ngành Sư phạm Lịch sử nói riêng. Một khi tự học đã trở thành thói quen thì nó sẽ trở thành kỹ xảo, từ đó sinh viên sẽ làm chủ được quá trình học tập của mình ở trường Đại học và cả sau khi ra trường công tác. Xuất phát từ vị trí, ý nghĩa tầm quan trọng của tự học đối với sinh viên, bài viết đề xuất một số biện pháp cụ thể để sinh viên có thể tham khảo, vận dụng cho bản thân nhằm góp phần nâng cao hiệu quả quá trình học tập.

Từ khóa: tự học, năng lực, rèn luyện, biện pháp, học tập.

1. Đặt vấn đề

Xuất phát từ việc đổi mới phương thức đào tạo trong giáo dục đại học hiện nay, việc hình thành, rèn luyện và phát huy năng lực tự học của sinh viên (SV) là vấn đề được hầu hết giảng viên và SV quan tâm. Đặc biệt, đối với SV sư phạm nói chung và ngành Sư phạm Lịch sử nói riêng nếu biết tự học, học có hiệu quả sẽ góp phần quyết định chất lượng quá trình học tập, đào tạo của mình. Đồng thời, thông qua quá trình tự học, SV sẽ phát huy và rèn luyện các phẩm chất, năng lực nghề nghiệp, tích lũy được kiến thức chuyên môn, nghiệp vụ sư phạm cho bản thân để làm hành trang vững chắc sau khi ra trường.

2. Vị trí, ý nghĩa của hoạt động tự học đối với SV Sư phạm Lịch sử

Lịch sử là môn học vừa mang tính khoa học vừa mang tính giáo dục cao. Việc học tập lịch sử không chỉ đòi hỏi SV nắm được hệ thống tri thức khoa học, mà còn phải rèn luyện những kỹ năng sư phạm cần thiết của người giáo viên trong tương lai. Để đạt được yêu cầu đó, đòi hỏi ngay từ năm thứ nhất, SV phải có kỹ năng tự học, tự tích lũy tri thức khoa học, tự giáo dục và tự nghiên cứu khoa học.

Thực tiễn của các trường sư phạm nói chung, ngành Sư phạm Lịch sử nói riêng hiện nay cho thấy kỹ năng tự học, tự nghiên cứu của SV còn tồn tại nhiều hạn chế. SV chưa chủ động, tích cực trong hoạt động chiếm lĩnh tri thức khoa học, rèn

luyện kỹ năng nghề nghiệp. “SV vẫn không biết tự học, không lấy tự học là nhu cầu suốt đời, không có năng lực dạy học, nghiên cứu khoa học” [5]. Vì vậy, vấn đề đặt ra với SV là không chỉ có nhận thức đúng đắn về việc rèn luyện kỹ năng tự học mà phải có những biện pháp khoa học, phù hợp. Trên cơ sở đó góp phần thực hiện mục tiêu học tập của bản thân cũng như mục tiêu đào tạo của Ngành và Trường.

Vậy tự học là gì? Vấn đề này hiện đang tồn tại nhiều quan niệm khác nhau. Theo Giáo sư Nguyễn Cảnh Toàn, “tự học là tự mình động não, sử dụng các năng lực trí tuệ (quan sát, so sánh, phân tích, tổng hợp...) và có khi cả cơ bắp (khi sử dụng công cụ) cùng các phẩm chất của mình, rồi cả động cơ, tình cảm, cả nhân sinh quan, thế giới quan (như trung thực, khách quan, có chí tiến thủ, không ngại khó, ngại khổ, kiên trì, nhẫn nại, lòng say mê khoa học, ý chí muốn thi đỗ, biến khó khăn thành thuận lợi...) để chiếm lĩnh một lĩnh vực hiểu biết nào đó của nhân loại, biến lĩnh vực đó thành sở hữu của mình” [3]. Theo chúng tôi, tự học có những đặc trưng cơ bản như sau: *thứ nhất*, nó có tính độc lập cao; *thứ hai*, trong tự học, động cơ học tập mang tính nội sinh; *thứ ba*, nội dung, phương pháp, hình thức tự học rất đa dạng; *thứ tư*, phương pháp tự học mang tính cá nhân cao.

Như vậy, “tự học” là quá trình người học tự vận dụng tất cả ý chí, nghị lực, phẩm chất, tư duy của bản thân để vượt qua mọi khó khăn nhằm tự so sánh, đối chiếu, tự phê bình, sửa chữa để chiếm lĩnh tri thức và rèn luyện kỹ năng. Hoạt động tự học của SV diễn ra dưới nhiều hình thức và mức độ khác nhau như: *tự học có hướng dẫn của giảng*

^(*) Khoa Sư phạm Ngữ văn - Sử - Địa, Trường Đại học Đồng Tháp.

viên; tự học không có sự hướng dẫn; tự học mò mẫm; tự học trong cuộc sống...

Việc rèn luyện kỹ năng tự học có ý nghĩa quan trọng đối với việc nâng cao nhận thức, giáo dục và phát triển toàn diện SV.

Về nhận thức: tự học giúp hiểu sâu, và củng cố kiến thức đã học. Những nghiên cứu của các nhà giáo dục học đã chứng minh, kiến thức do tự học đem lại bao giờ cũng vững chắc, lâu bền, thiết thực và sáng tạo. Tự học là con đường nhanh nhất và ngắn nhất để khắc phục nghịch lý học vấn thì vô hạn mà thời gian học tập thì có hạn, giữa hoàn cảnh ngặt nghèo khắc nghiệt của cuộc sống với khát vọng cao đẹp về học vấn.

Ví như, trong năm học thứ nhất, SV phải học nhiều môn mới với khối lượng kiến thức khá lớn như Lịch sử thế giới cổ - trung đại, Lịch sử Việt Nam cổ - trung đại, Nhập môn Sử học, các môn khoa học Mác - Lênin... Trong khi đó, thời gian trên giảng đường rất hạn chế. Nếu SV không có kỹ năng tự học, tự nghiên cứu, thì không thể hoàn thành được mục tiêu, nhiệm vụ môn học.

Về thái độ: thông qua tự học sẽ rèn luyện cho SV thái độ đúng đắn trong học tập và nghiên cứu. Đó là ý chí kiên trì, tinh thần vượt khó, ý thức tự lực, lòng ham thích say mê nghiên cứu khoa học. Bởi lẽ trong tự học SV luôn vấp phải những khó khăn, đòi hỏi phải giải quyết. Nếu không có ý chí quyết tâm, không có tinh thần vượt khó thì không thể tự học thành công. Và chính ý chí quyết tâm, có tinh thần vượt khó sẽ *"khai dậy ở SV những tiềm năng to lớn vốn có trong họ tạo nên động lực nội sinh của quá trình tự học"* [2].

Về kỹ năng: tự học rèn luyện cho SV những kỹ năng cần thiết trong quá trình học tập của mình, đó là kỹ năng đọc sách, tài liệu, kỹ năng ghi chép, kỹ năng lập kế hoạch tự học, kỹ năng tự kiểm tra, đánh giá, kỹ năng rèn luyện nghiệp vụ sư phạm... những kỹ năng này được rèn luyện thường xuyên sẽ hình thành nên kỹ xảo. Nó khiến việc tự học trở thành phẩm chất, một nhu cầu cao cả của bản thân.

3. Một số biện pháp phát huy năng lực tự học cho SV ngành Sư phạm Lịch sử, Trường Đại học Đồng Tháp

Trên cơ sở khẳng định vị trí, ý nghĩa của hoạt

động tự học đối với sự phát triển toàn diện của SV, chúng tôi đề xuất một số biện pháp rèn luyện kỹ năng tự học cho SV ngành Sư phạm Lịch sử, Trường Đại học Đồng Tháp như sau:

3.1. Nâng cao nhận thức về tự học

Việc nâng cao nhận thức của bản thân SV về tự học có ý nghĩa đặc biệt quan trọng. Nó sẽ trở thành động lực bên trong thúc đẩy sức mạnh vật chất, tinh thần để hành động trên tri thức và niềm tin sẵn có. Đồng thời, nó quy định chiều hướng của hoạt động, quy định thái độ học tập.

Để nâng cao nhận thức của SV về tự học cần thực hiện một số công việc:

- SV phải xác định mục đích học tập một cách rõ ràng, phải đặt ra và trả lời cho được những câu hỏi: *"học cái gì?"*, *"học để làm gì?"* và *"học để phục vụ ai?"*, *"những kỹ năng tự học cần phải rèn luyện là gì?"*.

- Tham gia tích cực, có hiệu quả các buổi giao lưu, trao đổi, đàm thoại về phương pháp học tập.

- Tham khảo các tài liệu, sách báo, tạp chí hướng dẫn tự học.

- Học hỏi kinh nghiệm tự học của các anh chị, các thế hệ SV đi trước.

3.2. Rèn luyện kỹ năng lập kế hoạch tự học

Kỹ năng xây dựng kế hoạch tự học là cách bố trí, sắp xếp công việc và cách phân phối thời gian cho từng công việc; xác định biện pháp và cách thức tổ chức từng công việc, ước lượng thời gian phù hợp với mức độ hoàn thành, phù hợp với khả năng, hứng thú và đặc điểm của bản thân.

Đảm bảo cho việc tự học, xây dựng kế hoạch tự học mang tính khoa học, khả thi sẽ giúp SV luôn chủ động trong quá trình học tập, vừa đảm bảo đủ thời gian học tập vừa có thời gian dành cho các hoạt động vui chơi, giải trí, nghỉ ngơi, tránh được tình trạng chồng chéo trong công việc, nâng cao tính tích cực, tự giác, ý thức kỷ luật trong học tập và trong cuộc sống.

Việc xây dựng kế hoạch tự học phải đảm bảo những yêu cầu sau:

Thứ nhất, đảm bảo thời gian tự học cho từng môn tương ứng với khối lượng kiến thức theo yêu cầu của đề cương chi tiết môn học, khối lượng tín chỉ quy định.

Thứ hai, đảm bảo xen kẽ luân phiên một

cách hợp lý các dạng, cách thức tự học ở các môn học khác nhau.

Thứ ba, đảm bảo tính mềm dẻo, tính thực tế của kế hoạch tự học.

Thứ tư, phải luôn kiên trì và có quyết tâm vượt khó. Rèn luyện cách làm việc độc lập, không nản chí, tập trung cao độ tư tưởng, tinh thần khi thực hiện kế hoạch, tiết kiệm thời gian, luôn tự kiểm tra, điều chỉnh.

Để xây dựng kế hoạch tự học, SV cần thực hiện các công việc cụ thể:

Bước 1: Thống kê các công việc cần làm cụ thể (trong một năm học, một kỳ, một tháng, một tuần, một ngày...).

Bước 2: Xác định quỹ thời gian tự học ở nhà, ở lớp, ở thư viện bằng cách lấy tổng quỹ thời gian trừ đi thời gian tiêu tốn vào công việc sinh hoạt cá nhân (ăn, ngủ, vui chơi, giải trí...).

Bước 3: Xác định yêu cầu đạt được của mỗi công việc, ví dụ: SV phải xác định mốc thời gian, mức độ để hoàn thành một bài tập, tiểu luận cho một môn học.

Bước 4: Sắp xếp và phân phối thời gian hợp lý cho từng công việc cụ thể.

Bước 5: Kiểm tra lại sự hợp lý của kế hoạch thông qua những công việc đã làm.

Ví dụ: Đối với SV năm thứ nhất, cần xác định các công việc phải làm trong một tuần học như: học bài, đọc tài liệu tham khảo, giáo trình, làm các bài tập thầy (cô) yêu cầu của các môn học: Nhập môn Sử học, Lịch sử Việt Nam cổ trung, Lịch sử thế giới...

Bước tiếp theo là phân bố thời điểm học từng môn học và lượng thời gian cho mỗi môn theo lượng kiến thức và yêu cầu của từng môn. Cuối cùng là kiểm tra lại sự hợp lý của kế hoạch, dự tính thời gian xê dịch cho các công việc khác.

3.3. Rèn luyện kỹ năng đọc sách và tài liệu tham khảo

Rèn luyện kỹ năng đọc sách giúp SV hoàn thiện, khắc sâu, mở rộng tri thức đã được tiếp thu. Trong quá trình đọc sách, SV rèn luyện được cách học, cách đọc tài liệu khoa học, rèn luyện được khả năng phân tích, tổng hợp, đánh giá, nhận định, hoàn thiện ngôn ngữ đọc, cách trình bày, diễn đạt. Đây là một trong những cách học không chỉ phục

vụ trực tiếp quá trình học tập của SV mà còn giúp cho các em có thói quen nghiên cứu, học tập suốt đời.

Để việc tự đọc sách đạt kết quả cao, SV cần thực hiện những công việc cụ thể sau:

- Phải xác định được mục đích rõ ràng: “đọc cái gì?”, “đọc để làm gì?”. Từ đó, định hướng việc khai thác những vấn đề cần thiết trong sách, lựa chọn sách nào cần đọc, lựa chọn phương pháp đọc.

- Biết chọn lọc sách, tài liệu phù hợp để đảm bảo nắm bắt được nội dung thông tin cần tìm, cần nghiên cứu. Để nhanh chóng lựa chọn được sách, tài liệu cần đọc, SV phải biết cách tra cứu, tìm kiếm trên mạng máy tính của hệ thống thư viện trường và các địa chỉ thư viện khác trên mạng internet, hoặc tìm kiếm trong phân loại thư mục của thư viện.

- Xác định được những phương pháp tiếp cận và đọc sách, tài liệu thích hợp như: đọc lướt qua nhằm tìm hiểu nội dung khái quát của sách theo trình tự: tên tác giả, tên tác phẩm, nhà xuất bản, năm xuất bản; tiếp đến là đọc mục lục, phần giới thiệu để hiểu khái quát về cuốn sách; đọc kỹ toàn bộ cuốn sách, tóm tắt được nội dung của những phần, những chương quan trọng, từ đó rút ra những nhận xét, đánh giá và kết luận cần thiết; có thể đọc đi đọc lại nhiều lần một cuốn sách hoặc đọc có trọng tâm của những vấn đề quan tâm, liên quan trực tiếp đến nội dung mà mình đang nghiên cứu, tìm hiểu.

- Tích cực tư duy và tập trung cao độ trong khi đọc sách: trong quá trình đọc sách, SV cần phải phối hợp các thao tác tư duy như: phân tích, tổng hợp, khái quát, hệ thống hóa để phát hiện ra những nội dung khoa học, những vấn đề quan trọng chủ yếu và các vấn đề liên quan khác được đề cập trong sách... Trên cơ sở đó rút ra nhận xét, đánh giá và kết luận nội dung vấn đề cần nghiên cứu trong sách.

- Phải luyện tập kỹ năng đọc, tốc độ đọc một cách hợp lý. Khi đọc sách SV phải nắm vững nội dung, các thuật ngữ mới, khó hiểu có thể sử dụng từ điển hoặc kết hợp với các tài liệu khác có liên quan để hiểu cho rõ. Cần luyện tập kỹ năng đọc nhanh, rèn luyện cách đọc bằng mắt không đọc thành tiếng, vừa đọc vừa ghi nhớ, tóm tắt nhanh những nội dung đã đọc.

- Biết ghi chép một cách khoa học những nội dung đã đọc, hiệu quả đọc sách thể hiện ở những nội dung mà SV đã ghi chép được. Khi ghi chép một đoạn tài liệu, SV có thể trích dẫn nguyên văn một đoạn liên tục, hoặc tóm tắt nội dung chính một phần, một đoạn tùy theo mục đích sử dụng của mình nhưng phải giữ đúng ý của tác giả. Chú ý ghi rõ địa chỉ để có thể tìm lại được nếu cần thiết, sau đoạn trích hoặc đoạn tóm tắt phải ghi lại lời nhận xét, kết luận, đánh giá để đạt được mục đích nghiên cứu hoặc tìm hiểu của mình.

Ví dụ, khi đọc các tài liệu tham khảo về triều Nguyễn (1802 - 1945) để học thông sử Việt Nam thời kỳ trung đại, SV phải xác định được liên quan đến triều Nguyễn còn có rất nhiều vấn đề tranh cãi, bàn luận và có nhiều quan điểm trái ngược nhau. Vì vậy, khi tham khảo các quan điểm phải có trích dẫn cụ thể, phải tìm hiểu rõ các quan điểm đó là của tác giả nào? trong tác phẩm nào? xuất bản năm nào? được trích trong trang số bao nhiêu?... Đồng thời, SV phải tích cực suy nghĩ, tư duy để đưa

ra được những đánh giá, nhận xét và nói lên quan điểm của bản thân mình về vấn đề đó.

4. Kết luận

Tóm lại, quá trình học tập của SV nói chung và SV ngành Sư phạm Lịch sử nói riêng ở Trường Đại học Đồng Tháp muốn có chất lượng cao thì không thể tách rời hoặc xao nhãng hoạt động tự học, đặc biệt là trong đào tạo tín chỉ như hiện nay. Tự học là yếu tố quyết định chất lượng học tập của SV cũng như chất lượng đào tạo của ngành học, khoa và Nhà trường. Việc rèn luyện kỹ năng tự học phải tiến hành đồng thời các biện pháp nâng cao nhận thức của SV về tự học với việc rèn luyện các kỹ năng tự học. Quá trình rèn luyện kỹ năng tự học cần phải được tiến hành một cách thường xuyên liên tục từ dễ đến khó, từ thấp đến cao, dần dần từng bước qua từng học kỳ, từng năm học... Chỉ có như vậy, kỹ năng tự học mới đạt tới trình độ thành thạo trở thành kỹ xảo, trở thành một phần không thể thiếu trong chuyên môn nghiệp vụ và nhân cách của SV sư phạm./.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Đặng Vũ Hoạt, Hà Thị Đức (2000), *Lí luận dạy học đại học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [2]. Rubaki M.A. (1973), *Tự học thế nào?*, NXB Thanh Niên, Hà Nội.
- [3]. Nguyễn Cảnh Toàn (2002), *Tuyển tập tác phẩm: tự giáo dục, tự nghiên cứu, tự học*, Trung tâm Văn hóa và Ngôn ngữ Đông Tây.
- [4]. Nguyễn Cảnh Toàn (1995), *Luận bàn về kinh nghiệm tự học*, Tủ sách tự học.
- [5]. Trịnh Đình Tùng (2007), “Để nâng cao chất lượng dạy và học lịch sử ở trường phổ thông”, *Tạp chí Giáo dục*, số 155, tr. 23-24.

MEASURES TO PROMOTE PEDAGOGICAL HISTORY MAJORS' SELF-STUDY ABILITY AT DONG THAP UNIVERSITY

Summary

Self-study is one of the skills that help determine the learning outcomes of pedagogical students in general, and history education majors in particular. Once self-study has become a habit, it turns out to be competent skills, which assist students to master the process of their college learning and employments after graduation. In view of the importance of self-study, this paper proposes some specific measures so that students can reference and apply them for enhancements in the learning process.

Keywords: self-study, ability, practice, measures, learning.